

УДК 811.111'37'255.4=161.2

Наталія СУНЬКО,

orcid.org/0000-0002-5237-9361

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

(Чернівці, Україна)

andrusivnatalya@gmail.com

Каріна КРАУС,

студентка IV курсу факультету іноземних мов

кафедрі комунікативної лінгвістики та перекладу

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

(Чернівці, Україна)

karinakraus12@gmail.com

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІМЕНІ КОНЦЕПТУ *PECULIARITY* ПРЕЦЕДЕНТНИМИ ФЕНОМЕНАМИ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Статтю присвячено дослідженню лексем-імен концептів через призму прецедентних феноменів у художньому дискурсі. Концептом називають певну абстрактну, проте чітко окреслену ідею «предмета», яка не виникає безпосередньо зі словникового значення слова, а є його поєднанням з досвідом людини, тобто зазнає когнітивної обробки у зв'язку з національно-культурною маркованістю. Прецедентний феномен, у свою чергу, це феномен, важливий та відомий широкому колу людей, їхнім попередникам та потомкам, та який має надособистісний характер. Проаналізовано особливості прецедентних феноменів у межах ознак концепту *PECULIARITY*.

Ключові слова: концепт, прецедентний феномен, лексема, ядро, периферія, особливість, художній дискурс.

Natalia SUNKO,

orcid.org/0000-0002-5237-9361

Candidate of Philology,

Assistant of the Chair of Communicative Linguistics and Translation,

Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovich

(Chernivtsi, Ukraine)

andrusivnatalya@gmail.com

Karina KRAUS,

Student of the 4th year of the Faculty of Foreign Languages,

Department of Communicative Linguistics and Translation,

Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovich

(Chernivtsi, Ukraine)

karinakraus12@gmail.com

ACTUALIZATION OF THE NAME OF THE CONCEPT *PECULIARITY* IN TERMS OF PRECEDENT PHENOMENA IN ARTISTIC DISCOURSE

The article is devoted to the study of lexem names of concepts in terms of precedent phenomena in artistic discourse. There are many researches devoted to the study of cognitive linguistics. Cognitive linguistics is a linguistic science that was formed at the end of the 20th century and is claimed to be an actively developing brunch of linguistics. Its central terms include meaning, concept, and frame. Conceptology is the branch of cognitive linguistics that studies the notion of "concept" and the methodology of its description. There is no single meaning in the dictionaries behind the term of "concept", but all definitions complement one another. Thus, we can conclude that a concept is called a certain abstract but clearly defined idea of a "subject", which does not arise directly from the vocabulary meaning, but is its combination with the human experience, that is impacted by undergoing cognitive treatment in connection with the national-cultural marking. Intertextuality is the presence of other texts in the text, and the cultural signs of intertextuality are presented with the help of precedent phenomena. A precedent phenomenon, in it's turn, is a phenomenon that is important and familiar to a wide range of people, their predecessors and descendants, and which is of a person-like nature. The development of the theory of precedent phenomena is one of the most relevant linguistic areas (at the same level with study of conceptology) for today. The system of studying of precedent phenomena can be provided only with the simultaneous study of theories of intertextuality, linguistic personality, theories of linguistic activity. In the period of intensive globalization, the number of universal precedent phenomena increases, and their study becomes an inevitable part of gaining knowledge that promotes an effective dialogue of cultures in the process of intercultural communication. The peculiarities of precedent phenomena within the limits of the features of the concept *PECULIARITY* are analyzed in the article.

Key words: concept, precedent phenomenon, lexeme, nucleus, periphery, feature, artistic discourse.

Постановка проблеми. Наразі дослідження концептів та проблем їхнього перекладу привертає увагу широких кіл мовознавців. Праці на дану тематику можна знайти у таких лінгвістів, як О. П. Воробйова, В. І. Карасик, А. М. Приходько, J. Andor, D. Geeraerts та багатьох інших. Проте необхідно наголосити на тому, що лінгвісти досліджують концепти на матеріалі зіставлення двох лінгвокультур, однак, зазвичай, не висвітлюють проблему актуалізації концептів на основі явища прецедентності. Саме тому ми вважаємо актуальним розвиток даної галузі дослідження концептології.

Актуальність поданої теми полягає у висвітленні нових аспектів відтворення концепту у мовній картині світу на прикладі не досліджуваної досі лексеми-імені концепту PECULIARITY.

Метою статті є дослідження особливостей відтворення лексем-імен концепту PECULIARITY прецедентними феноменами, передачі його ідеї у формі, відмінній від звичайного сприйняття. Сформульована мета передбачає розв'язання цілої низки конкретних завдань, а саме: 1) узагальнити та систематизувати теоретичні відомості у галузях когнітивної лінгвістики та лінгвістичної концептології; 2) охарактеризувати основні методи дослідження та опису концептів; 3) виокремити лексичні ряди ближньої та дальньої периферії концепту; 4) дослідити концепт через призму явища прецедентності.

Концепт – це абстрагована, але чітко окреслена одиниця у мовній свідомості народу, яка є поєднанням словникових значень з особистим досвідом народу (Приходько, 2012: 22). У кожному концепті виділяємо його ядрну та периферійні зони. За В. А. Масловою, ядро – це словникові значення тієї чи іншої лексеми, які складають великі можливості у розкритті змісту концепту, у виявленні специфіки його мовного вираження. Периферія – суб'єктивний досвід, різні прагматичні складові лексеми, конотації й асоціації (Маслова, 2001: 40).

Структуризація ядра, ближньої та дальньої периферій здійснена за допомогою виокремлення сем та домінуючих синонімів лексеми peculiarity. Загальна кількість домінуючих сем та синонімів складає 33 одиниці, з яких:

- 1) Семи, що переважали у словникових дефініціях складають 13 одиниць;
- 2) Кількість синонімів, що зустрічаються понад два рази у шести досліджуваних словниках сягає 20 одиниць;
- 3) Кількість сем, що збігаються у лексичному вираженні із синонімами складає 8 одиниць (*oddity, feature, quirk, idiosyncrasy, eccentricity, singularity, trait, particularity*).

На рис. 1 можемо розглянути польову модель концепту PECULIARITY. Ядро концепту складають ті семи та синоніми, які присутні у словниках від 6 до 9 разів, точна кількість вказана у дужках перед назвою одиниці (див. рис. 1). Ближню периферію складають ті семи та синоніми, які подані у словниках від 3 до 5 разів, а дальню периферію утворюють ті одиниці, які присутні 1 – 2 рази.

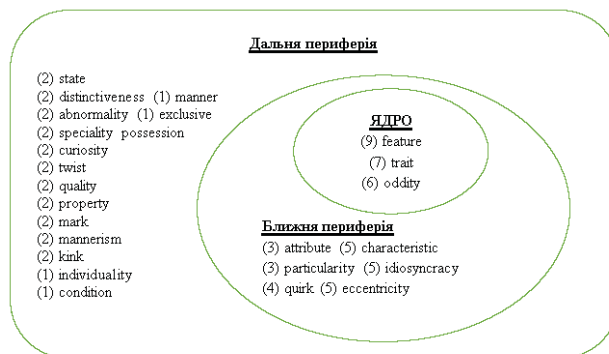


Рис. 1 Польова модель концепту PECULIARITY

З метою детальнішого дослідження концепту, на матеріалі словників *The New Dictionary of Cultural Literacy, Encyclopedia of Poetry and Poetics, Dictionary of allusions, Oxford Dictionary of Quotations, The Oxford Dictionary of Allusions* була опрацьована польова модель концепту PECULIARITY, всі виокремлені семи співставлені із дефініціями поданими у словнику.

У ході дослідження були опрацьовані наступні семи: *feature, trait, oddity* (що складають ядро концепту, загальна кількість – 3 одиниці); *attribute, particularity, quirk, singularity, characteristic, idiosyncrasy, eccentricity* (що утворюють ближню периферію, загальна кількість – 7 одиниць); *state, distinctiveness, abnormality, speciality, curiosity, twist, quality, property, mark, mannerism, kink, individuality, condition, manner, exclusive possession* (що складають дальню периферію концепту, загальна кількість – 15 одиниць). Тобто, підраховавши досліджені одиниці, отримано 25 опрацьованих та співставлених із визначеннями ПФ сем.

Насамперед, варто зазначити, що ядро концепту складають ті семи-репрезентанти, які є синонімічними до його значення (Воробйова, 2012: 55). Проте, виявлено, що з ядра концепту, жодна сема не відповідає прецедентному феномену (далі – ПФ), значення якого описувалося б у словнику. На противагу, виявлені збіги під час опрацювання сем ближньої та дальньої периферії.

Отже, з 7 сем, що утворюють ближню периферію концепту (*attribute, particularity, quirk, singularity, characteristic, idiosyncrasy,*

Семи Characteristic та Singularity через призму прецедентності

Кількість визначень	Сема	Прецедентний феномен
5	Characteristic	Character – a person in a literary work. For example, Ebenezer Scrooge is a character in <i>A Christmas Carol</i> , by Charles Dickens.
4	Singularity	Singular – in nouns, pronouns, and verbs, the grammatical form that refers to only one thing. In the following sentence, the singular words are italicized: “The police officer stops anyone who crosses before the light changes.” (Compare plural; see agreement.)

eccentricity), виявлено лише 2 збіги зі словником ПФ (*characteristic, singularity*), однак ці збіги не є повними (див. табл. 1).

На підставі даних з таблиці, робимо висновок, що абсолютних збігів сем-репрезентантів концепту зі словниковими ПФ не виявлено. На противагу, досліджені деривативи поданих сем. Таким чином, розглянутий ПФ *character* як представник семи *characteristic*. Значення ПФ розкривається як «літературний персонаж».

Щодо другої семи *singularity*, також не виявлено абсолютного збігу із ПФ, проте знайдено дериватив *singular*, у значенні граматичної форми іменників, прикметників та дієслів, що стосується виключно однини.

Узагальнююче вищеописане, можемо провести наступну паралель: оскільки ця наукова стаття базується на художньому творі “*Miss Peregrine’s Home for Peculiar Children*”, прослідковується прямий зв’язок ПФ з художнім дискурсом та тематикою вибраного роману. Відтак, *peculiar children* (дивні діти) є *characters* (літературними персонажами) цього роману. Більше того, завдяки їхнім неймовірним можливостям, вони є *singular* (єдиними) у своєму роді.

У ході дослідження дальньої периферії, необхідно звернути увагу на те, що сюди класифіковані ті семи-репрезентанти концепту PECULIARITY, значення яких зустрічалося у словниках найменшу кількість разів. Таким чином, це найвіддаленіші можливі значення досліджуваного концепту. Проте, найбільша кількість збігів сем зі словниковими дефініціями ПФ виявлена саме у випадку сем виокремлених з дальньої периферії.

Відтак, з 15 сем (*state, distinctiveness, abnormality, speciality, curiosity, twist, quality, property, mark, mannerism, kink, individuality, condition, manner, exclusive possession*), отримано 5 збігів (*individuality, condition, state, property, curiosity*), 2 з яких не є абсолютними (*individuality, condition*), і 3 з яких вживаються не окремо, а у словосполученнях (*state, property, curiosity*).

Таким чином, розглянуто ПФ *individualism* як представник семи *individuality*. Значення вищезгаданого ПФ трактується як думка, що наголошує важливість (індивідуальність) кожної особи, проте не у значенні неповторності, а у значенні створення комфорту, насамперед для себе, ну і побічно – для інших. В економіці та інших галузях це визначення можна зрозуміти на наступному прикладі: бізнесмен створює нові робочі місця, тобто, задовольняє власні потреби у розширенні бізнесу, і на додаток, задовольняє громадські інтереси, бо з’являються нові робочі місця для безробітних.

Стосовно роману “*Miss Peregrine’s Home for Peculiar Children*”, у ньому прослідковується скоріше первинне значення семи *individuality* – особистість, неповторність кожної людини.

Щодо другої семи *condition*, досліджено деривативи семи, ПФ *conditioned response* та *response conditioning*. ПФ *conditioned response* стосується галузі біології, пояснюється на прикладі відомого експерименту «Собака Павлова». Тобто значення даного ПФ пояснюється автоматичною реакцією організму на певний подразник. ПФ *response conditioning* розглянуто вже на прикладі вивчення реакцій людини на штучний подразник з лікувальними цілями. Наприклад, легкий електричний заряд, який отримує людина, коли береться за цигарки, під час лікування тютюнової залежності.

Тобто, розглянувши деривативні значення сем через призму прецедентності, зроблено висновок, що визначення *individuality* як індивідуальності не відтворене у ПФ *individualism*, а також, значення семи *condition* як умова чи стан, не збережене у ПФ *conditioned response* та *response conditioning*.

Після цього розглянуто 3 семи, які вживаються не окремо у словнику ПФ, а у словосполученнях (*state, property, curiosity*). Нижче подано усі словосполучення із семою *state* (див. рис 2).

На підставі вищеподаних визначень, зроблено висновок, що всі вони стосуються політичної теми (державний департамент; документ, що переда-

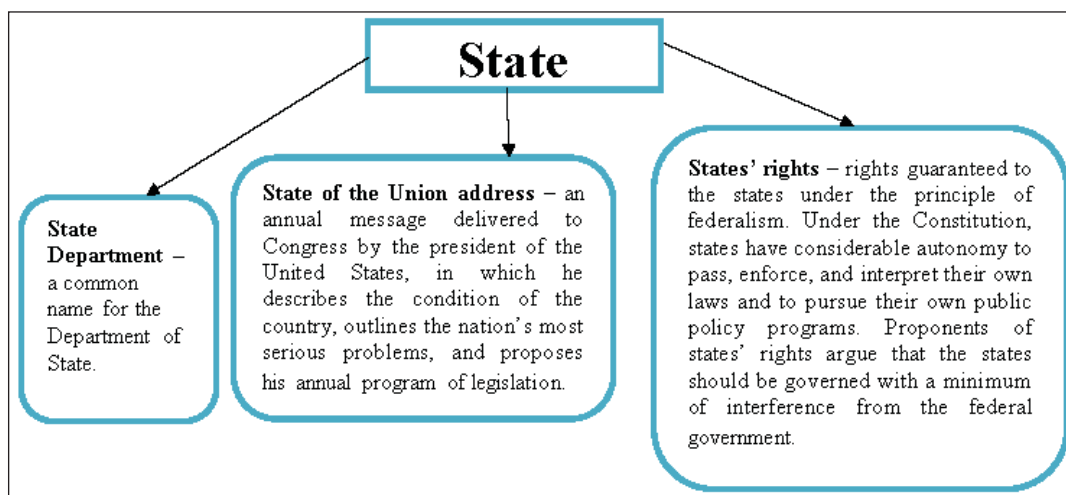


Рис. 2. Словосполучення із семою state у словнику ПФ

ється конгресу президентом і містить інформацію про щорічні законодавчі програми та проблеми розвитку країни; права окремо взятого штату). Таким чином, першочергове значення семи state як стану не висвітлюється у словнику ПФ самотійно, проте постає у словосполученнях, змінюючи при цьому своє значення на політично-спрямоване.

Наступним кроком нашого дослідження виступило порівняння сем *property* та *curiosity*, які також не зустрічаються автономно, проте вжиті у словосполученнях, не змінивши власної форми на дериватив, тобто похідне визначення. ПФ *Property rights* відображає права власності на використання економічних ресурсів. Таким чином, він розкриває першочергове значення семи-репрезентанта концепту PECULIARITY *property* (власність, право власності), проте не відображає його контекстуальне значення (характеристика, властивість, якість). Сема *curiosity* вживається у словосполученні, яке має ідіоматичне значення. ПФ *Curiosity killed the cat* означає, що люди повинні слідкувати за власними справами. Таким чином, значення семи *curiosity* (допитливість) не розкривається у прецедентному висловлюванні, оскільки ідіоми пропускають через призму перекладу і у результаті отримано відмінний від дослівного переклад.

Підсумовуючи, було розглянуто 25 сем-репрезентантів концепту PECULIARITY, 7 з яких було виявлено у словнику ПФ (2 семи ближньої

периферії концепту, 5 сем – дальньої периферії концепту). Стосовно ядра концепту – не було виявлено жодних збігів сем із дефініціями, поданими у словнику ПФ. У 5 випадках (*individuality, condition, state, characteristic, singularity*) з 7, виявлено неповний збіг семи-репрезентанта концепту зі словниковим значенням ПФ (тобто досліджено деривативні визначення). У 2 випадках з 7 (*property, curiosity*), семи збігаються у своїй словниковій формі, проте постають у словосполученні, а це, у свою чергу, впливає на їхнє першочергове або ж контекстуальне значення.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що значення ПФ та їхня сфера вживання не висвітлюють першочергове значення концепту PECULIARITY та його деривативів. Тільки семи ближньої периферії, які знайшли свої відповідники у словнику ПФ, мають не таке віддалене значення від того, яке репрезентує концепт. Решта збігів виявлена з дальньою периферією, а відтак, після виокремлення соціальних сфер вживання, можна зробити висновок, що дані збіги не розкривають додаткові значення концепту на матеріалі художнього твору, а існують паралельно в інших контекстуальних середовищах.

Перспективи використання результатів дослідження вбачаємо в їхньому використанні як навчального матеріалу у загальних та спеціальних курсах з когнітивної лінгвістики чи концептології, а також у вивченні та описі концептів загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробйова О. П. Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки. Вісник КНЛУ, 2012. С. 17-27.
2. Карасик В. І. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. М.: Гнозис, 2004. 390 с.
3. Маслова В. А. Лингвокультурология. М.: Академия, 2001. 208 с.

4. Приходько А. Н. Антиконтцепт как линвокультурный феномен: партонимическое, стигматическое, эссенциальное. Когниция, коммуникация, дискурс. Междунар. сб. н. тр. Харьков: ХНУ им. В. Н. Каразина, 2012. № 5. С. 37-51.
5. Andor J. On the psychological relevance of frames. Quaderni di semantic. V. 6. N. 2. 1985. P. 212-221.
6. Geeraerts Dirk. 1995. Cognitive Linguistics. In J. Verschueren, J.-O. Östman and J. Blommaert, eds., Handbook of Pragmatics. Amsterdam: John Benjamins, 111-116.
7. Riggs R. Miss Peregrine's Home for Peculiar Children. Philadelphia: Quirk Books, 2011. 352 с.
8. Cushman S. Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 2012. 1440 p.
9. Hirsch E. D. The New Dictionary of Cultural Literacy: What Every American Needs to Know / E. D. Hirsch, J. F. Kett, J. Trefil. Third Edition. Houghton Mifflin Company, New York, 2005. 648 p.
10. Manser M. H. Dictionary of allusions. New York: Facts on file, 2009. 545 p.
11. Oxford Dictionary of Quotations / Edited by Elizabeth Knowles. Oxford University Press, 2009. 1155 p.
12. The Oxford Dictionary of Allusions / Edited by Andrew Delahunty, Sheila Dignen, Penny Stock. Oxford University Press, 2003. 576 p.

REFERENCES

1. Vorobyova O. P. Conceptologia v Ukraini: zdobutki, problemy, prorahunki [Conceptology in Ukraine: findings, problems, prospects] / O. P. Vorobyova // News of the CNLU, 2012. №. – P. 17-27 [in Ukrainian]
2. Karasik V. I. Yazykovoï krug: lichnost, konzepty, diskurs [Language circle: personality, concepts, discourse]. – Moscv: Gnosis, – 2004. – 390 p [in Russian]
3. Maslova V. A. Lingvokulturologiya [Linguoculturology]. – Moscv: Academiya, 2001. – 208 p [in Russian]
4. Prikhodko A. N. Anticoncept kak linguoculturniy fenomen: partonimicheskoe, stigmaticheskoe, essentsialnoe [Anticoncept as linguocultural phenomenon: paronymic, stigmatic, essential]. Cognitsiya, comunicatsiya, diskurs. Intern. Sat. n. tr. – Kharkov: KhNU them. V. N. Karazin, 2012. – № 5. – P. 37-51 [in Russian]
5. Andor J. On the psychological relevance of frames. Quaderni di semantic. – V. 6. – N. 2. – 1985. – P. 212-221.
6. Geeraerts, Dirk. 1995. Cognitive Linguistics. In J. Verschueren, J.-O. Östman and J. Blommaert, eds., Handbook of Pragmatics. –Amsterdam: John Benjamins, 111-116.
7. Riggs R. Miss Peregrine's Home for Peculiar Children / Ransom Riggs. – Philadelphia: Quirk Books, 2011. – 352 с.
8. Cushman S. Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics. – Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 2012. – 1440 p.
9. Hirsch E. D. The New Dictionary of Cultural Literacy : What Every American Needs to Know / E. D. Hirsch, J. F. Kett, J. Trefil. – Third Edition. – Houghton Mifflin Company, New York, 2005. – 648 p.
10. Manser M. H. Dictionary of allusions / Martin H. Manser. – New York : Facts on file, 2009. – 545 p.
11. Oxford Dictionary of Quotations / Edited by Elizabeth Knowles. – Oxford University Press, 2009. – 1155 p.
12. The Oxford Dictionary of Allusions / Edited by Andrew Delahunty, Sheila Dignen, Penny Stock. – Oxford University Press, 2003. – 576 p.

Статтю подано до редакції 10.05.2018 р.